

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО» (м. Одеса)

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР
ОСОБИСТОСТІ В ЗВИЧАЙНИХ
ТА НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ
СУЧАСНОСТІ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
19-20 травня 2023 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2023

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

П 86

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 24.02.2023 р.)

Психологічний простір особистості в звичайних та надзвичайних умовах сучасності : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика» (19-20 травня 2023 р.) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2023. 168 с.

ISBN 978-617-7757-56-5

Редакційна колегія

Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*

Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*

Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-56-5

© Університет Ушинського, 2023

8. Черноусенко Н.С. Вариативність підходів до вивчення креативності командирів військових підрозділів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. № 7. С. 39-40.

9. Egan G. *The Skilled Helper: A Systematic Approach to Effective Helping*. Michigan : Brooks / Cole Publishing Company, 1986. 391 p.

УДК 159.9:004.738.5

ВПЛИВ РІВНЯ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ НА ФАКТОРНУ СТРУКТУРУ ОСОБИСТОСТІ: РОЗКРИТТЯ СКЛАДОВИХ ІНТЕРНЕТ- ЗАЛЕЖНОСТІ

Дегтяренко Т.В.

*доктор медичних наук, професор,
Університет Ушинського*

Бондаренко О. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У цій статті було розглянуто вплив рівня інтернет-залежності на факторну структуру особистості, зокрема розкрито складові, що характеризують інтернет-залежність. Загальна відомість про поширеність використання Інтернету та інтернет-залежності була викладена у вступі, що надає контекст для подальшого розуміння проблеми.

Ключові слова: інтернет-залежність, форми інтернет-залежності, факторна структура особистості.

Сучасне суспільство не уявляємо без широкого використання Інтернету, який став невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Інтернет надає нам доступ до безлічі можливостей, починаючи від отримання інформації та спілкування з друзями до здійснення покупок та розваг. Однак, разом зі зростанням Інтернету, з'явилася проблема інтернет-залежності.

Інтернет-залежність визначається як нездатність контролювати своє використання Інтернету, що призводить до негативних наслідків для фізичного, психологічного та соціального благополуччя. Ця проблема стала актуальною для великої кількості людей у всьому світі, особливо серед молоді.

Зростаюча поширеність інтернет-залежності викликає серйозні питання про її вплив на факторну структуру особистості. Особистість, як складний індивідуальний конструкт, включає різні

аспекти, такі як характер, поведінка, цінності та емоції. Розуміння того, як інтернет-залежність впливає на ці складові особистості, може допомогти нам краще зрозуміти цю проблему та розробити ефективні стратегії превентивної та підтримуючої допомоги [7].

Метою даної статті є розкриття складових інтернет-залежності та вивчення їх впливу на факторну структуру особистості. Ми проаналізуємо раніше проведені дослідження, щоб виявити загальні тенденції та зрозуміти взаємозв'язок між інтернет-залежністю та факторами особистості. Ми також розглянемо методологію досліджень, використану в цій області, та порівняємо результати різних досліджень, щоб отримати більш повне уявлення про вплив інтернет-залежності на факторну структуру особистості.

Наша стаття спрямована на поглиблене дослідження теми впливу рівня інтернет-залежності на факторну структуру особистості. Ми розраховуємо, що ця робота буде корисною для вчених, практиків в галузі психології та всіх зацікавлених у розумінні проблеми інтернет-залежності та її впливу на нашу особистість.

Вчені і дослідники, що внесли значний внесок у розробку моделей, які пояснюють інтернет-залежність. Серед них варто згадати Кімберлі Янг [4], яка розробила «Модель позитивного посилення», Влїньдерса Чена [3], що досліджував «Модель уникнення негативних емоцій», Марка Гріффітса [1], який працював над концепцією «Технологічних залежностей», та Йонатана Барда [1], який досліджував психологічні фактори інтернет-залежності. Результати їх досліджень є цінним джерелом інформації для подальшого розуміння інтернет-залежності та розвитку відповідних стратегій профілактики та лікування.

В українській психологічній науці психологічна проблема користувачів комп'ютерною технікою широко вивчається тільки в останнє десятиліття. Аналіз широкого кола фактів свідчить, що більшість людей починають активно користуватися комп'ютерною технікою саме на етапі навчання та особливо у студентські роки, розглядаючи його як зручний інструмент отримання знань. Переважно в середовищі користувачів осіб у тому віці, коли найбільше активно формуються базові особистісні структурні освіти, обумовлює гостру необхідність вивчення психологічних характеристик користувачів комп'ютерною технікою та розробку ефективних заходів. Таким чином, актуальність аналізованої проблеми зараз висока та обумовили вибір теми нашого дослідження: «Вплив рівня інтернет-залежності на факторну структуру особистості: розкриття складових інтернет-залежності».

Інтернет-залежність визначається як нездатність контролювати своє використання Інтернету, що призводить до негативних наслідків

для фізичного, психологічного та соціального благополуччя. Це стан, коли людина стає залежною від онлайн-активностей і має обмежений контроль над своїм часом та поведінкою в Інтернеті. Інтернет-залежність може виявлятися у занадто тривалому використанні соціальних мереж, онлайн-іграх, перегляді відео чи інших онлайн-ресурсів [6].

Інтернет-залежність може мати різні форми та прояви, існує кілька підходів до її класифікації. Одні з найпоширеніших класифікацій включають:

– *ігрова залежність*: це форма інтернет-залежності, пов'язана зі занадто тривалим та неперервним бажанням грати в онлайн-ігри. Люди, що страждають від ігрової залежності, можуть віддавати більшу частину свого часу грі, ігноруючи інші важливі аспекти свого життя.

– *соціальна мережева залежність*: ця форма інтернет-залежності пов'язана з надмірним використанням соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram, Twitter та інші. Люди, які мають соціальну мережеву залежність, можуть проводити багато часу на публікаціях, спостереженні за життям інших людей, відповіді на коментарі тощо [7].

– *інформаційна залежність*: це форма інтернет-залежності, коли люди стають залежними від безперервного пошуку та споживання інформації в Інтернеті. Вони можуть проводити багато часу на читанні новин, блогів, форумів, перегляді відео та інших джерел інформації.

– *електронна комунікаційна залежність*: ця форма інтернет-залежності пов'язана з надмірним використанням електронної пошти, месенджерів, чатів та інших засобів електронної комунікації. Люди, що страждають від електронної комунікаційної залежності, можуть проводити безліч часу на надсиланні та отриманні повідомлень, незалежно від контексту і важливості [8].

Варто зазначити, що ці форми інтернет-залежності можуть перетинатися і взаємодіяти між собою. Крім того, інтернет-залежність може виявлятися у комбінації кількох форм, і кожна людина може мати індивідуальні особливості своєї залежності.

В області дослідження інтернет-залежності проведено значну кількість досліджень з різних країн і культур. Ці дослідження досліджували поширеність інтернет-залежності, її вплив на факторну структуру особистості та її наслідки для психологічного благополуччя [8].

Багато з раніше проведених досліджень підтверджують існування інтернет-залежності і його вплив на різні аспекти життя. Дослідження також вказують на можливий зв'язок між інтернет-

залежністю та такими факторами, як депресія, тривога і соціальна ізоляція. Деякі дослідження показують, що інтернет-залежність може мати негативний вплив на академічні досягнення, роботу та міжособистісні відносини [9].

Опис методик та збір емпіричного матеріалу. Дослідження та збір емпіричних даних проводились на базі українського волонтерського центру у місті Варшава (Польща). Всього взяло участь в дослідженні 43 особи віком дів 23 до 45 років.

Методи дослідження. Методичний інструментарій емпіричного дослідження склали такі методики: тест-опитувальник на наявність інтернет-адикції К. Янг, методика діагностики міжособистісної взаємодії Т. Лірі.

Тест-опитувальник на наявність інтернет-адикції К. Янг

Проведення психодіагностичного обстеження у обраного контингенту осіб за методикою К. Янга наявність дозволило зазначити наступне: не залежні – 62 %, надмірне захоплення – 31 %, інтернет залежні – 7 %. Отримані дані дозволили зазначити розподіл у відсотках тривалості користування комп'ютерною технікою на тиждень.

Як показали отримані результати переважна більшість обстежених осіб не мали інтернет-залежності – 62%. Але певна частина користувачів комп'ютерною технікою виявила надмірну захопленість відносно використання комп'ютерною технікою. Особи які проявили надмірну захопленість соціальними мережами і інтернет-залежність зіставили в загалом за відсотковим значенням 38% (31%+8%).

Отже, згідно до поставлених завдань в роботі здійснено порівняння психологічних характеристик у осіб з різним рівнем інтернет-залежності.

Методика діагностики міжособистісної взаємодії Т. Лірі.

Результати психологічного обстеження обраного контингенту осіб за методикою Лірі дозволило визначити особливості між особистісних відносин в групах осіб з різним рівнем інтернет-залежності.

Отримані результати психологічного обстеження обраного контингенту за методикою Лірі дозволили визначити особливості міжособистісних відносин групи осіб які проявили різну інтернет-залежність (табл. 1).

Значних розбіжностей не було виявлено тільки у показниках «Авторитарний стиль» та «Доброзичливий стиль». Особи з надмірним використання комп'ютерної техніки схильні до залежного типу міжособистісних взаємовідносин.

Такі люди через невпевненість у собі мають нав'язливі страхи, побоювання, високий рівень тривожності з будь-якого приводу, залежать від інших, від чужої думки, м'які, але частіше за звичайних осіб використовують агресивний тип взаємодії з оточенням. Такі люди можуть бути досить жорсткими і ворожими до оточуючих, їх агресивність може доводити до асоціальної поведінки. Особи у яких відсутня інтернет-залежність, менше схильні до егоїстичного типу відносин, який характеризується орієнтацією на себе. Особи з інтернет-залежністю схильні до підозрілого типу взаємодії. Такі люди критичні по відношенню до всіх соціальних явищ і оточуючих людей, підозрілі, образливі, схильні до сумніву в усьому, злопам'ятні, постійно на всіх скаржаться, всім незадоволені. Вони також більше схильні до використання підлеглого стилю, ніж звичайні користувачі інтернету. Також у інтернет не залежних переважає використання такого стилю взаємодії з оточуючими, як альтруїстичний.

Таблиця 1

Особливості міжособистісних відносин в групах осіб, з різним рівнем інтернет залежності (з відсутністю інтернет-залежності і осіб з надмірним використанням комп'ютерною технікою)

Показники	Інтернет не залежні особи	Інтернет-залежні
Авторитарний стиль	8,2	8,4
Егоїстичний стиль	6,5	7,1
Агресивний стиль	6,2	8,3
Підозрілий стиль	6,9	8,4
Підлеглий стиль	7,1	9,1
Залежний стиль	7,4	8,6
Доброзичливий стиль	9,4	9,1
Альтруїстичний стиль	10,2	8,3

*Примітка: 1) * – $p \leq 0,05$; 2) дані за результатами досліджуваних осіб віком від 25 до 43 років, всього 43 особи*

Висновки:

Основні теоретичні підходи до інтернет-залежності були розглянуті, включаючи модель компонентів інтернет-залежності та модель контролю та саморегуляції. Ці моделі виявилися корисними для розуміння механізмів, що лежать в основі інтернет-залежності та її впливу на особистість.

Огляд раніше проведених досліджень дозволив отримати уявлення про наявність свідчень та доказів, які підтверджують

зв'язок між рівнем інтернет-залежності та факторною структурою особистості. Зокрема, виявлено зв'язок між інтернет-залежністю та низьким рівнем самоконтролю, високим рівнем невротизму та іншими особливостями особистості.

Загалом, результати цієї статті підкреслюють важливість розуміння впливу інтернет-залежності на факторну структуру особистості. Розкриття складових інтернет-залежності є важливим кроком для подальшого дослідження та розробки ефективних стратегій профілактики та лікування цього явища. Додаткові дослідження в цій області можуть сприяти покращенню нашого розуміння інтернет-залежності та її впливу на розвиток та фрособлення особистості. Врахування рівня інтернет-залежності при вивченні факторної структури особистості може допомогти у розумінні зв'язків між цими двома явищами та виявленні потенційних ризиків та наслідків інтернет-залежності для психологічного благополуччя та розвитку особистості.

Дослідження показують, що інтернет-залежність може мати вплив на різні аспекти особистості, включаючи самоконтроль, невротизм, екстраверсію та інші фактори. Це свідчить про необхідність подальшого дослідження для встановлення точних зв'язків та механізмів, які стоять за цими залежностями.

Додаткові дослідження в цій області можуть сприяти розробці ефективних стратегій профілактики та інтервенцій для керування інтернет-залежністю та покращення психологічного благополуччя користувачів комп'ютерною технікою. Також важливо розвивати освітні та інформаційні програми для свідомого та відповідального використання Інтернету з метою зменшення ризиків інтернет-залежності.

Отже, вивчення впливу рівня інтернет-залежності на факторну структуру особистості є важливим кроком у розумінні цього явища та розвитку ефективних стратегій управління ним. Це може мати практичне значення для розробки програм та інтервенцій, спрямованих на попередження та лікування інтернет-залежності та покращення психологічного благополуччя користувачів комп'ютерною технікою.

Література

1. Деніел Кеттел. *Personality: Theory and Research*. 2000. 560с.
2. Заркіна О. О., Волощук М. В. *Інтернет-залежність у сучасному суспільстві: діагностика, профілактика, корекція*. Київ: Каравела. 2018.
3. Кімберлі С. Янг. *Internet Addiction in Psychotherapy*. 2009
4. Кімберлі Янг. *Center for Internet Addiction*. URL: <http://www.netaddiction.com/>.
5. Клименко І. В., Бродовська Н. І. *Психологічні особливості інтернет-залежності у підлітків та молоді: теорія і практика*. Київ : Книги ХХІ, 2019.

6. Ковальчук А. *Інтернет-залежність: діагностика, корекція та психотерапія*. Київ : Центр неперервної педагогічної освіти, 2018. 251 с.

7. Посохов І. М. *Інтернет-залежність у дітей та підлітків: сучасні аспекти дослідження*. Київ : Фенікс, 2018.

8. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві : збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 р.)* / уклад. В. С. Бліхар. Львів : Львівськ. держ. ун-тет внутр. справ, 2022. 412 с.

9. Шугайло Я. В. Інтернет-залежність та проблема її профілактики серед дітей та підлітків. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. Запоріжжя*, 2015. № 2 (25). С. 17-24.

10. Фролова Н. В. Характер міжособистісної взаємодії інтернет-залежних підлітків. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 4. С. 145-151.

УДК: 159.955.5 + 316.662

СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ЧИННИК УПРАВЛІНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Водолазська О. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Замороцька О. Б.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. Дослідження спрямоване на вивчення взаємозв'язку показників смисложиттєвих орієнтацій з показниками управлінських якостей майбутніх психологів. Розкрито поняття упевненості у собі та смисложиттєвих орієнтацій. Психодіагностичний комплекс методик склали: «Тест упевненості у собі» В.Г. Ромека; «Тест смисложиттєвих орієнтацій особистості» Д.О. Леонтєва. Було проведено кореляційний та якісний аналізи даних. В результаті кореляційного аналізу виявлено значущі додатні зв'язки між показниками смисложиттєвих орієнтацій та показниками упевненості у собі. Якісний аналіз проведено за допомогою використання методу «асів» та методу «профілів», на основі чого було складено психологічні портрети осіб з різним рівнем упевненості у собі. Описано спектр якостей і особливості психічних властивостей смисложиттєвих орієнтацій у осіб з високим та низьким рівнем упевненості у собі.

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації, цілі життя, управлінські якості, упевненість у собі.